

ΑΛΜΟΥΔΕΝΑ ΓΚΡΑΝΤΕΣ ΟΤΑΝ ΦΙΛΟΥΣΑΜΕ ΤΟ ΨΩΜΙ

ΜΥΘΙΣΤΟΡΗΜΑ

ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ ΧΡΙΣΤΙΝΑ ΘΕΟΔΩΡΟΠΟΥΛΟΥ

«Ένα από τα πιο διεισδυτικά βιβλία
του καιρού μας, που συγκινεί και συγκλονίζει ταυτόχρονα».

The Huffington Post

ΟΤΑΝ ΦΙΛΟΥΣΑΜΕ ΤΟ ΨΩΜΙ

ΑΛΜΟΥΔΕΝΑ ΓΚΡΑΝΤΕΣ

Όταν φιλούσαμε
το ψωμί

μυθιστόρημα

Μετάφραση από τα ισπανικά
ΧΡΙΣΤΙΝΑ ΘΕΟΔΩΡΟΠΟΥΛΟΥ

ΕΚΔΟΣΕΙΣ
ΠΑΤΑΚΗ

«Το παρόν έργο πνευματικής ιδιοκτησίας προστατεύεται κατά τις διατάξεις της ελληνικής νομοθεσίας (Ν. 2121/1993 όπως έχει τροποποιηθεί και ισχύει σήμερα) και τις διεθνείς συμβάσεις περί πνευματικής ιδιοκτησίας. Απαγορεύεται απολύτως η άνευ γραπτής άδειας του εκδότη κατά οποιονδήποτε τρόπο ή μέσο (ηλεκτρονικό, μηχανικό ή άλλο) αντιγραφή, φωτοανατύπωση και εν γένει αναπαραγωγή, εκμίσθωση ή δανεισμός, μετάφραση, διασκευή, αναμετάδοση στο κοινό σε οποιαδήποτε μορφή και η εν γένει εκμετάλλευση του συνόλου ή μέρους του έργου».

Εκδόσεις Πατάκη – Ξένη λογοτεχνία

Σύγχρονη ξένη λογοτεχνία – 412

Αλμουδένα Γκράντες, Όταν φιλούσαμε το ψωμί

Almudena Grandes, *Los besos en el pan*

Μετάφραση: Χριστίνα Θεοδωροπούλου

Υπεύθυνος έκδοσης: Κώστας Γιαννόπουλος

Επιμέλεια-διορθώσεις: Στέλλα Τσάλα

Σελιδοποίηση: Αλέξιος Δ. Μάστορης

Φιλμ-μοντάζ: Αναγραφή

Copyright© Almudena Grandes, 2015

Published by arrangement with Tusquets Editores, Barcelona, Spain

Copyright© για την ελληνική γλώσσα, Σ. Πατάκης ΑΕΕΔΕ

(Εκδόσεις Πατάκη), 2016

Πρώτη έκδοση στην ισπανική γλώσσα από τις Tusquets Editores,

Βαρκελώνη, 2015

Πρώτη έκδοση στην ελληνική γλώσσα από τις Εκδόσεις Πατάκη,

Αθήνα, Απρίλιος 2018

K.E.T. A609 K.E.Π. 196/18 ISBN 978-960-16-7574-9

ΕΚΔΟΣΕΙΣ
ΠΑΤΑΚΗ

ΠΑΝΑΓΗ ΤΣΑΛΔΑΡΗ (ΠΡΩΗΝ ΠΕΙΡΑΙΩΣ) 38, 104 37 ΑΘΗΝΑ

ΤΗΛ.: 210.36.50.000, 210.52.05.600, 801.100.2665 – ΦΑΞ: 210.36.50.069

ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΔΙΑΘΕΣΗ: ΕΜΜ. ΜΠΕΝΑΚΗ 16, 106 78 ΑΘΗΝΑ, ΤΗΛ.: 210.38.31.078

ΥΠΟΚΑΤΑΣΤΗΜΑ: ΚΟΡΥΤΣΑΣ (ΤΕΡΜΑ ΠΟΝΤΟΥ – ΠΕΡΙΟΧΗ Β' ΚΤΕΟ), Τ.Θ. 1213,

570 09 ΚΑΛΟΧΩΡΙ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ, ΤΗΛ.: 2310.70.63.54, 2310.70.67.15 – ΦΑΞ: 2310.70.63.55

Web site: <http://www.patakis.gr> • e-mail: info@patakis.gr, sales@patakis.gr

Στα παιδιά μου,
που δε φίλησαν ποτέ το ψωμί

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

I. Πριν	11
II. Τώρα	23
III. Μετά	351

I

ΠΡΙΝ

ΒΡΙΣΚΟΜΑΣΤΕ ΣΕ ΜΙΑ ΣΥΝΟΙΚΙΑ στο κέντρο της Μαδρίτης. Το όνομά της δεν έχει σημασία, θα μπορούσε να είναι οποιαδήποτε από τις λιγοστές παλιές συνοικίες, που διαθέτουν αξιοπρεπείς και κάποιες ακόμα πιο παλιές γειτονιές. Τούτη εδώ δεν έχει πολλά μνημεία αλλά είναι από τις όμορφες, επειδή είναι ζωντανή.

Η γειτονιά μου έχει ακανόνιστους δρόμους. Υπάρχουν δρόμοι φαρδιοί, με πυκνόφυλλα δέντρα που ρίχνουν τη σιά τους στα μπαλκόνια των χαμηλών ορόφων, όμως οι περισσότεροι είναι στενοί. Έχουν κι αυτοί δέντρα, πιο πυκνοφυτεμένα, κοντά το ένα στο άλλο, πάντα καλοκλαδεμένα, ώστε να μη μονοπωλούν τον χώρο, που σπανίζει ακόμα και στον αέρα, πράσινα, θαλερά την άνοιξη και ευχάριστα το καλοκαίρι· ο περίπατος νωρίς το πρωί στα φρεσκοποτισμένα πεζοδρόμια είναι μια ανεκτίμητη πολυτέλεια, μια ευχάριστη απόλαυση. Οι πλατείες είναι αρκετές, όχι πολύ μεγάλες. Η καθεμιά έχει την εκκλησία της και στο κέντρο ένα άγαλμα, μορφές ηρώων ή αγίων, καθώς και τα παγκάκια της, τις κούνιες της, τα περιφραγμένα πάρκα για τα σκυλιά, όλα ίδια μεταξύ τους, αποτέλεσμα ενός συμβολαίου ανάθεσης έργου

του δήμου, το παρασκήνιο του οποίου καλύτερα να μην το φάχνει κανείς και πολύ. Τα στενάκια, απεναντίας, λιγοστά μα πολύτιμα, προορισμένα για τους παράνομους έρωτες και τους έφηβους λάτρεις της κοπάνας, αντιστέκονται ηρωικά, χρόνο με τον χρόνο, στα σχέδια εξολόθρευσης που κατεργάζονται τα πολεοδομικά γραφεία του δήμου. Και να που εξακολουθούν να βρίσκονται εδώ, γεμάτα ζωή, όπως και η ίδια η γειτονιά.

Όμως το πιο πολύτιμο σ' αυτό το τοπίο είναι τα πρόσωπα, οι κάτοικοι, τόσο διαφορετικοί και ετερόκλητοι, τόσο τακτικοί ή χαοτικοί όσο και τα σπίτια όπου κατοικούν. Πολλοί απ' αυτούς ζούσαν πάντα εδώ, στα καλά σπίτια με τον θυρωρό, το ασανσέρ και τη μαρμάρινη είσοδο που βλέπεις στοιχισμένα στους φαρδιούς δρόμους αλλά και σε κάποιους στενούς ακόμη, ή σε πιο ταπεινά κτίρια με ένα απλό καμαράκι για τον θυρωρό δίπλα στην πόρτα, ή ούτε καν αυτό. Σε τούτη τη γειτονιά συνυπήρχαν πάντοτε οι μαρμάρινες είσοδοι και οι γύψινοι τοίχοι, οι πλούσιοι και οι φτωχοί. Οι παλιοί κάτοικοι αντιστάθηκαν στο ρεύμα φυγής που έκανε την εμφάνισή του τη δεκαετία του εβδομήντα του περασμένου αιώνα, όταν ήταν της μόδας οι κάτοικοι να εγκαταλείπουν το κέντρο, όπως άντεξαν και στη μοβίδα* του ογδόντα, όταν η πτώση των τιμών οδήγησε ένα πλήθος νέων κατοίκων να συγκεντρωθούν εδώ φορτωμένοι με ραφιέρες από το γιουσουρούμ, πόστερ του Τσε Γκεβάρα και ινδικά υφάσματα που χρησίμευαν εξίσου ως διακοσμητικά τοίχου, καλύμματα κρεβατιών ή κάποιου ξεχαρβαλωμένου καναπέ που δια-

* Movida madrileña: πολιτιστικό και καλλιτεχνικό κίνημα στη Μαδρίτη της δεκαετίας του 1980 με χαρακτήρα μάλλον προκλητικό, κόντρα στις δεκαετίες αγκύλωσης της δικτατορίας του Φράνκο. (Σ.τ.Μ.)

σώθηκε την τελευταία στιγμή από τα σκουπίδια, και επέζησαν και από την ανάκαμψη της δεκαετίας του ενενήντα, όταν στην πρώτη πρόβα της φούσκας των ακινήτων αποδείχτηκε ότι το πιο κουλ ήταν η επιστροφή στο κέντρο.

Ύστερα η πραγματικότητα άρχισε να παραπαίει για όλους μαζί ταυτόχρονα. Στην αρχή ένιωσαν ένα τρέμουλο, έχασαν τη γη κάτω από τα πόδια τους, μα νόμιζαν ότι επρόκειτο για οπτικό εφέ. Δε θα είναι τίποτα σπουδαίο, έλεγαν, όμως ήταν, και τίποτα δε φαινόταν να έχει αλλάξει ενώ η ασφαλτος στους δρόμους έσκαγε και ένας καυτός, ανθυγιεινός ατμός μόλυνε τον αέρα. Κανείς δεν είδε εκείνες τις ρωγμές, όμως όλοι ένιωσαν ότι μέσα από αυτές διέφευγαν η ηρεμία, η ευημερία, το μέλλον. Ούτε και αντέδρασαν όλοι το ίδιο. Όσοι αρνήθηκαν να παλέψουν δε ζούνε πια εδώ. Οι υπόλοιποι εξακολουθούν να πολεμούν τον δράκο με τα δικά τους όπλα, ο καθένας με τον τρόπο του.

Οι μεγάλοι δε φοβούνται και τόσο. Θυμούνται ότι δεν πάει πολύς καιρός από τότε που, τα παγωμένα πρωινά του χειμώνα, οι υπηρέτριες δεν περπατούσαν στους δρόμους της Μαδρίτης. Τις θυμούνται πάντα να τρέχουν, με τα χέρια σταυρωμένα στο στήθος για να διατηρούν τη ζέστη μιας μάλλινης ζακέτας, τα πόδια γυμνά, χωρίς σοσόνια, πάντοτε βιαστικές, μ' ένα ζευγάρι ελβιέλες όλο κι όλο. Θυμούνται ακόμη κάποιους μυστηριώδεις άντρες που βάδιζαν αργά, με τον γιακά του σακακιού ανασηκωμένο και μια χαρτονένια βαλίτσα στο χέρι. Εμείς τα παιδιά τότε τους κοιτάζαμε και αναρωτιόμασταν αν κρύωναν, θαυμάζαμε το σθένος τους και κρατούσαμε την περιέργεια για τον εαυτό μας.

Στα χρόνια της δεκαετίας του εξήντα, στην Ισπανία του εικοστού αιώνα, η περιέργεια ήταν επικίνδυνη συνήθεια για εμάς τα παιδιά, που μεγαλώναμε ανάμεσα σε φωτογραφίες –άλλοτε κορνιζαρισμένες πάνω σε κάποια σιφονιέρα, άλλοτε θαμμένες σε κάποιο συρτάρι– νέων ανθρώπων, χαμογελαστών, τους οποίους δε γνωρίζαμε.

—Ποιος είναι αυτός;

—Εεε...

Ήταν θείες ή αρραβωνιαστικοί, ξαδέλφες ή αδέρφια, παππούδες ή οικογενειακές φίλες, όλοι πεθαμένοι.

—Και πότε πέθανε;

—Οουου... –και οι μεγάλοι άρχιζαν να νιώθουν άβολα– πάει πολύς καιρός.

—Και πώς, γιατί, τι έγινε;

—Ήταν στον πόλεμο, ή μετά τον πόλεμο, αλλά είναι μια πολύ άσχημη ιστορία, πολύ θλιβερή, καλύτερα να μη μιλάμε για δυσάρεστα πράγματα...

Και σ' αυτό το σημείο, σ' εκείνη τη μυστήρια σύγκρουση για την οποία κανείς δεν τολμούσε να μιλήσει, παρότι έκανε τα μάτια των μεγάλων να τσουζουν σαν ανοιχτή πληγή, μολυσμένη από τον φόβο ή την ενοχή, έληγαν όλες οι συζητήσεις.

—Τι γίνεται, τέλειωσες τα μαθήματά σου; Άντε, πήγαινε να παίξεις, ή, μάλλον, πήγαινε να κάνεις μπάνιο, τρέχα, γιατί μετά μαζεύεστε όλοι μαζί και κρυώνει το νερό του θερμοσίφωνα...

Έτσι, τα παιδιά εκείνης της εποχής μάθαμε να μη ρωτάμε, αν και στους σημερινούς Ισπανούς δεν αρέσει να το θυμούνται αυτό. Ούτε ότι ζούσαν σε μια φτωχή χώρα, παρόλο που αυτό δεν ήταν κάτι καινούριο. Εμείς οι Ισπανοί πάντοτε ήμα-

στην φτώχεια, ακόμη και την εποχή που οι βασιλιάδες της Ισπανίας ήταν τα αφεντικά του κόσμου, όταν το χρυσάφι της Αμερικής διέσχισε την ηπειρωτική Ισπανία δίχως ν' αφήνει στο πέρασμά του τίποτε άλλο πέρα απ' τη σκόνη που σήκωναν τα κάρα που το πήγαιναν στη Φλάνδρα για να ξεπληρώσουν τα χρέη του Στέμματος. Στη Μαδρίτη, στα μέσα του εικοστού αιώνα, που το παλτό ήταν μια πολυτέλεια απλησίαστη για τις υπηρέτριες και τους μεροκαματιάρηδες που βόλταραν στους δρόμους για να περάσει η ώρα τους ώσπου να φτάσει η στιγμή που θα ανέβαιναν στο τρένο που θα τους πήγαινε πολύ μακριά, στη Γαλλία για τον τρύγο ή σε κάποιο εργοστάσιο στη Γερμανία, η φτώχεια εξακολουθούσε να είναι μοίρα οικογενειακή, η μόνη κληρονομιά που πολλοί γονείς άφηναν στα παιδιά τους. Ωστόσο, σ' αυτή την κληρονομιά υπήρχε και κάτι άλλο, ένας πλούτος που οι Ισπανοί σήμερα έχουμε χάσει.

Γι' αυτό οι μεγάλοι φοβούνται λιγότερο. Εκείνοι αναπολούν τη νιότη τους και θυμούνται τα πάντα, το κρύο, τους ακρωτηριασμένους που ζητούσαν ελεημοσύνη στους δρόμους, τις σιωπές, τη νευρικήτητα που έπιανε τους γονείς τους σαν διασταυρώνονταν στο πεζοδρόμιο με κάποιον αστυνομικό, και μια παλιά συνήθεια ξεχασμένη πια, που δε φρόντισαν ή δε θέλησαν να μεταδώσουν στα παιδιά τους. Όποτε έπεφτε ένα κομμάτι ψωμί στο πάτωμα, οι ενήλικες υποχρέωναν τα παιδιά να το μαζέψουν και να το φιλήσουν προτού το ξαναβάλουν στην ψωμιέρα, τόση πείνα είχαν περάσει οι οικογένειές τους εκείνα τα χρόνια, τότε που χάθηκαν όλα αυτά τα αγαπημένα πρόσωπα, τις ιστορίες των οποίων κανείς δεν ήθελε να τους διηγηθεί.

Κι εμείς, τα παιδιά που μάθαμε να φιλάμε το ψωμί, αναπολούμε την παιδική μας ηλικία και θυμόμαστε την κληρονο-

μιά μιας άγνωστης σήμερα πια για μας πείνας, εκείνες τις αηδιαστικές ομελέτες που έφτιαχναν οι γιαγιάδες μας για να μην πάει χαμένο ό,τι περίσσειε από το χτυπημένο αυγό στο οποίο βουτούσαν το ψάρι πριν το τηγανίσουν. Όμως δε θυμόμαστε τη θλίψη.

Θυμόμαστε εντούτοις την οργή, τα σφιγμένα σαγόνια, σμιλεμένα, θαρρείς, σε πέτρα, κάποιων αντρών ή γυναικών που σε μια ζωή μόνο τους είχαν τύχει τόσες συμφορές, αρκετές για να καταρρεύσουν ίσαμε έξι φορές, ωστόσο εξακολουθούσαν να στέκονται στα πόδια τους. Γιατί στην Ισπανία, μέχρι πριν από τριάντα χρόνια, τα παιδιά μπορεί να κληρονομούσαν τη φτώχεια, κληρονομούσαν όμως και την αξιοπρέπεια των γονιών τους, τον τρόπο να είναι φτωχοί δίχως να νιώθουν ταπεινωμένοι, δίχως να χάνουν το ήθος τους ούτε το σθένος να αγωνίζονται για το μέλλον. Ζούσαν σε μια χώρα όπου η φτώχεια δεν ήταν λόγος για να ντρέπεται κανείς, πόσο μάλλον για να καταθέτει τα όπλα. Ούτε ο Φράνκο, στα τριάντα επτά χρόνια ωμής δικτατορίας που έφερε ο καταραμένος πόλεμος τον οποίο ο ίδιος ξεκίνησε, δεν κατάφερε να εμποδίσει τους εχθρούς του να προκόβουν σε συνθήκες φριχτές, να ερωτεύονται, να κάνουν παιδιά, να είναι ευτυχημένοι. Δεν πάει πολύς καιρός που σε τούτη δω τη γειτονιά η ευτυχία ήταν κι αυτή ένας τρόπος για να αντιστέκεται κανείς.

Ύστερα κάποιος μας είπε ότι έπρεπε να ξεχάσουμε, ότι το μέλλον μας βασιζόταν στο να ξεχάσουμε όλα όσα είχαν συμβεί. Ότι για να χτίσουμε τη δημοκρατία έπρεπε απαραιτήτως να κοιτάζουμε μπροστά, παριστάνοντας πως δεν είχε συμβεί τίποτα. Μόνο που ξεχνώντας καθετί κακό εμείς οι Ισπανοί ξεχνάμε και τα καλά. Δε φαινόταν να είναι κάτι

σημαντικό, γιατί, ξαφνικά, ήμασταν ωραίοι, μοντέρνοι, ήμασταν στη μόδα... Γιατί να θυμόμαστε τον πόλεμο, την πείνα, τους εκατοντάδες χιλιάδες νεκρούς, όλη αυτή τη μιζέρια;

Έτσι, απαρνούμενοι τις γυναίκες δίχως παλτό, τις χαρτονένιες βαλίτσες και τα φιλιά στο ψωμί, οι κάτοικοι τούτης της γειτονιάς, που διαφέρει αλλά μοιάζει κιόλας με πολλές άλλες γειτονιές οποιασδήποτε πόλης της Ισπανίας, έχασαν τους δεσμούς με την ίδια τους την παράδοση, τα σημεία αναφοράς που τώρα θα μπορούσαν να τους βοηθήσουν να ξεπεράσουν τη νέα φτώχεια που έπεσε αιφνιδιαστικά πάνω τους, από την καρδιά αυτής της Ευρώπης που θα τους έκανε πλούσιους και με το παραπάνω, αλλά τους άρπαξε έναν θησαυρό που δεν μπορεί να αγοραστεί με χρήματα.

Έτσι, οι κάτοικοι τούτης της γειτονιάς, περισσότερο από κατεστραμμένοι νιώθουν χαμένοι, βυθισμένοι σε μια παραλυτική και ανήμπορη σύγχυση, πελαγωμένοι, σαν το παραχαϊδεμένο παιδί που του έχουν πάρει τα παιχνίδια του και δεν ξέρει να διαμαρτυρηθεί, να διεκδικήσει ό,τι ήταν δικό του, να καταγγείλει την κλοπή, να συλλάβει τους κλέφτες.

Αν μας έβλεπαν οι παππούδες μας, θα πέθαιναν πρώτα από τα γέλια κι ύστερα από λύπη. Γιατί για κείνους αυτό δε θα ήταν κρίση, αλλά μια μικρή αναποδιά. Όμως εμείς, οι Ισπανοί, που για πολλούς αιώνες ξέραμε πώς να είμαστε φτωχοί με αξιοπρέπεια, ποτέ δε μάθαμε να είμαστε πειθήνιοι.

Ποτέ, μέχρι τώρα.

Τούτη είναι μια ιστορία με πολλές ιστορίες, η ιστορία μιας γειτονιάς της Μαδρίτης που επιμένει να αντιστέκεται, επιμένει να παραμένει ο εαυτός της μες στο μάτι του κυκλώνα,

μέσα σ' αυτή την κρίση που απείλησε να φέρει τα πάνω κάτω κι ακόμα δεν τα έχει καταφέρει.

Σ' αυτή τη γειτονιά ζουν ολόκληρες οικογένειες, ζευγάρια με σκυλιά ή χωρίς, με παιδιά ή χωρίς, άνθρωποι μόνοι, νέοι, ώριμοι, ηλικιωμένοι, Ισπανοί, ξένοι, άλλοτε ευτυχημένοι και άλλοτε δυστυχημένοι, σχεδόν πάντα ευτυχημένοι και καμιά φορά δυστυχημένοι. Μερικοί έχουν καταρρεύσει, όμως οι περισσότεροι αντιστέκονται, τόσο για τον εαυτό τους όσο και για τους άλλους, και επιμένουν να ακολουθούν τις παλιές τους ιεροτελεστίες, τις προηγούμενες συνθήκες τους, για να μην πάψουν να είναι αυτοί που είναι, για να μπορούν οι γείτονές τους να τους αποκαλούν ακόμη με το όνομά τους.

Το κομμωτήριο της Αμάλιας κόντεψε να κλείσει όταν άνοιξε ένα κινέζικο ινστιτούτο για μανικιούρ ακριβώς απέναντι, όμως οι πελάτισσές της παρέμειναν πιστές, παρ' όλα αυτά η ίδια αναγκάστηκε να ρίξει τις τιμές.

Το μπαρ του Πασκουάλ παραμένει ανοιχτό, αν και κάθε μέρα μοιάζει όλο και λιγότερο με μπαρ και περισσότερο με έδρα κάποιου συλλόγου, όπως των κατοίκων που παλεύουν να διατηρήσουν τα διαμερίσματα με κοινωνικό ενοίκιο που ο δήμος πούλησε με δόλιο τρόπο σε κάποιον άρπαγα κεφαλαιούχο, ή του Συλλόγου των Γυναικών, που αναγκάστηκε να κλείσει τον χώρο του όταν έμεινε χωρίς επιδότηση, ή του Συλλόγου Γονέων και Κηδεμόνων του σχολείου, που δεν ανοίγει πια τα απογεύματα επειδή του έκοψαν τα κονδύλια για τις εξωσχολικές δραστηριότητες... Τον ιδιοκτήτη δεν τον νοιάζει. Ο Πασκουάλ είναι ένας ήρεμος, καλοδιάθετος άνθρωπος, που αρκείται μόνο στην απαίτηση ένα στα τρία μέλη τουλάχιστον του όποιου συλλόγου να παραγγέλνει πού

και πού καμιά μπίρα. Στα άλλα δύο μέλη, αν δεν υπάρχει άλλη δυνατότητα, σερβίρει ένα ποτήρι νερό με το χαμόγελο στα χείλη.

Πολλά από τα παλιά μαγαζιά έχουν κλείσει. Έχουν ανοίξει άλλα, καινούρια, ως επί το πλείστον φτηνά, παρόλο που δεν είναι όλα ανατολικής προέλευσης. Η τσουρερία,* το φαρμακείο, το χαρτοπωλείο, η αγορά βρίσκονται ακόμη στη θέση τους, βασικά σημεία τής πάλαι ποτέ γειτονιάς, της γειτονιάς του σήμερα.

Κατά τα άλλα τον Σεπτέμβρη αρχίζουν τα σχολεία, τον Δεκέμβρη έρχονται τα Χριστούγεννα, τον Απρίλη ανθίζουν τα φυτά, το καλοκαίρι καταφθάνει η ζέστη, και στο μεταξύ η ζωή περνά και φεύγει.

Ελάτε μαζί μου να τη δείτε.

* Μαγαζί που πουλάει τσούρος, ένα είδος ισπανικού λουκουμά που σερβίρεται μαζί με ρόφημα ζεστής σοκολάτας ή καφέ. (Σ.τ.Μ.)

II
ΤΩΡΑ

Η ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑ MARTINEΘ ΣΑΛΓΑΔΟ επιστρέφει από τις διακοπές και είναι σαν έξαφνα να γεμίζει η γειτονιά με κόσμο.

Τρία αυτοκίνητα μπαίνουν στην πρωτεύουσα, το ένα πίσω από το άλλο, με την ίδια σειρά που ακολούθησαν το πρωί εγκαταλείποντας ένα παραθαλάσσιο θέρετρο σε απόσταση τετρακοσίων περίπου χιλιομέτρων από τη Μαδρίτη.

Με το πρώτο, που έχει ήδη περάσει από δύο ΚΤΕΟ αλλά εξακολουθεί να δείχνει εντυπωσιακό και πολύ καθαρό, επιστρέφει ο Πέπε Μαρτίνεθ με τους γονείς του και την κόρη του Μαριάνα.

Με το δεύτερο αυτοκίνητο, λίγο πιο ταπεινό, χωρίς αυτοκόλλητα σε εμφανή σημεία και τόσο βρόμικο λες και η ιδιοκτήτριά του είχε σκοπό να πάρει μαζί της τη μισή παραλία για ενθύμιο, επιστρέφει η Ντιάνα Σαλγάδο με τη μητέρα της και τον μικρό της γιο Πάμπλο, ο οποίος έδινε μια ευχάριστη νότα στο ταξίδι επαναλαμβάνοντας την ίδια ερώτηση –πόσο έχουμε ακόμα;– κάθε δύο ή τρία χιλιόμετρα.

Με το τρίτο, που αρχικά ανήκε στον Πέπε και εν συνεχεία στην Ντιάνα και που για χρόνια ολόκληρα εξακολουθούσε να γεμίζει με αυτοκόλλητα από όλα τα χρώματα

ώσπου να συμπληρωθεί η αξιοθαύμαστη συλλογή που είναι εκτεθειμένη στη δεξιά πλευρά του παρμπρίζ, επιστρέφει ο Χοσέ, ο μεγαλύτερος γιος, με τη φιλενάδα του και τον Τίγρη, τον γάτο της οικογένειας, κλεισμένο σ' αυτό το όργανο βασανισμού που το λένε κλουβί μεταφοράς.

—Ωραία, να μαστε πάλι εδώ! αναφωνεί ο Πέπε την ώρα που βάζει την τελευταία βολίτσα στο ασανσέρ του σπιτιού των γονιών του. Οι διακοπές περνάνε πάντα τόσο γρήγορα! Τι κρίμα!

—Αχ, να!

Η μητέρα του κρέμεται από τον λαιμό του και τον φιλάει σταυρωτά με περίλυπο ύφος:

—Περάσαμε τόσο όμορφα...

—Ευχαριστούμε πολύ για όλα, παιδί μου – και ο πατέρας του τον αγκαλιάζει ελαφρώς, λες και, από τη μέρα που συμπλήρωσε τα δέκα, ντρέπεται να τον αγκαλιάσει κανονικά. Άντε τώρα, πήγαινε, μη φας κανένα πρόστιμο που έχεις παρκάρει σε διπλή γραμμή.

Ο Πέπε επιστρέφει στο αυτοκίνητο και περιμένει να φανεί ο πατέρας του στο μπαλκόνι του σαλονιού, για να βεβαιωθεί πως όλα είναι εντάξει πριν φύγει. Εκείνο που δε θα μπορούσε να μαντέψει ποτέ είναι αυτό που λέει η μητέρα του ενώ ο άντρας της του κουνάει το χέρι:

—Τι απόλαυση, Θεέ μου! Ξέρεις τι πρόκειται να κάνω τώρα αμέσως;

—Φυσικά και ξέρω, λέει εκείνος πηγαίνοντας προς το μέρος της και την αγκαλιάζει. Θα βγάλεις το σουτιέν σου.

—Όχι, αυτό θα το κάνω μετά. Πρώτα θα βγω έξω, θ' αγοράσω το πιο μεγάλο χοιρινό αυτί που θα βρω και θα βάλω στο μούσκιο λίγες φακούλες...

—Αχ, ναι! του τρέχουν τα σάλια. Τέρμα οι σαλάτες με σπανάκι και ωμά μανιτάρια.

—Και το στήθος γαλοπούλας για δείπνο. Απόψε θα φτιάξω μια χωριάτικη ομελέτα με το λουκάνικό της, το χοιρομέρι της, τα μπιζελάκια της...

—Τι χαρά! Θα βάλω ν' ακούσουμε Μπαμπίνο για να το γιορτάσουμε.

—Υπέροχα! κι εκείνη γελάει, σηκώνει τη φούστα της με το ένα χέρι και προβάρει δυο τρία βήματα ρούμπας στον ρυθμό μιας μουσικής που ηχεί μόνο μέσα στο κεφάλι της. Φτάνει πια μ' αυτό το τσιλάουτ...

Ύστερα από λίγο η Ντιάνα συνοδεύει τη μητέρα της μέχρι την πόρτα παρά τις διαμαρτυρίες της.

—Λοιπόν, να μαστε πάλι εδώ! αναφωνεί, αφήνοντας την τελευταία τσάντα στο χολ του σπιτιού όπου μεγάλωσε. Τι κρίμα, ε, μαμά; Τι γρήγορα που περνάνε πάντα οι διακοπές.

Με μία μόνο κίνηση η μητέρα της την αγκαλιάζει, τη φιλά δυνατά κι ύστερα τη σπρώχνει προς τη σκάλα:

—Ναι, αλλά τώρα πήγαινε, τρέχα, έχουμε αφήσει το παιδί μόνο του, είμαι εντάξει, κόρη μου, δε χρειάζομαι τίποτε, αλήθεια...

Ύστερα κλείνει την πόρτα, πετάει τα σανδάλια της όπου να 'ναι, βγαίνει στο μπαλκόνι για να χαιρετήσει τον εγγονό της κουνώντας του το χέρι, και μόλις το αυτοκίνητο της κόρης της χάνεται από τα μάτια της, ανοίγει διάπλατα τα χέρια, κάνει μια στροφή γύρω από τον εαυτό της και αναστενάζει:

—Τι απόλαυση, Θεέ μου!

Στη συνέχεια ανοίγει τη βαλίτσα, χώνει το χέρι της στο βάθος σαν να ξέρει πού ακριβώς βρίσκεται αυτό που ψάχνει, βγάζει ένα πακέτο τσιγάρα, ανάβει ένα και τραβάει τρεις τζούρες με κλειστά τα μάτια. Πριν από την τέταρτη ρουφηξιά πηγαίνει στην κουζίνα και μετά την πέμπτη φτιάχνει έναν καφέ ακριβώς στο χρώμα που η κόρη της της έχει απαγορεύσει ρητά, πιο μαύρο κι από την ψυχή του Σατανά. Οπλισμένη με το φλιτζάνι μπαίνει στο γραφείο της, ανάβει τον υπολογιστή, κάνει κλικ με το ποντίκι σ' ένα εικονίδιο με σχήμα κράνους αρχαίου πολεμιστή και σχεδόν συγκινείται μόλις ακούει αυτή τη μουσικούλα που της έλειψε τόσο πολύ.

—Καταραμένοι Έλληνες..., μουρμουρίζει ενώ καταχωρίζει το ψευδώνυμό της στο παιχνίδι στρατηγικής *Warriors: Legends of Troy, on line*. Η Ανδρομάχη επέστρεψε!

Ανάβει και δεύτερο τσιγάρο ενώ επιλέγει την παρτίδα που είχε αφήσει ανολοκλήρωτη πριν φύγει για το ταξίδι πλάι στη θάλασσα.

—Θα τα κάνεις πάνω σου, Αχιλλέα!

Ο Πέπε φτάνει στο σπίτι πριν από τη γυναίκα του και βρίσκει τον καημένο τον Τίγρη μέσα στο κλουβί μεταφοράς πάνω στο φάθινο χαλάκι.

—Αμάν αυτό το παιδί! μουρμουρίζει απελευθερώνοντας το ζώο από τη φυλακή του, ενώ το πουκάμισό του γίνεται χάλια από τις τρίχες, διαποτισμένες με το κλασικό άρωμα από τσίσα γάτας. Γιατί τόση βιασύνη;

—Μπαμπά...

Η Μαριάννα, μ' όλη τη φούρια των δεκαεφτά της χρόνων,

περνάει από δίπλα του σαν αστραπή και γυρίζει να τον κοιτάξει ένα δευτερόλεπτο πριν κλείσει την πόρτα του δωματίου της με τον σύρτη.

—Μερικές φορές μοιάζεις σαν χαζός, του λέει.

—Ναι, καλά.

Παρ' όλα αυτά, μόλις αφήνει κάτω τον γάτο και κοιτάζει γύρω του, ετοιμάζεται να ξεστομίσει τα ίδια λόγια που λέει και η Μαριάννα όταν ανάβει τον σούπερ υπολογιστή της με όλα τα απαραίτητα μαραφέτια και μια σύνδεση σούπερ ντούπερ που τη βάζει στο Google στο άψε σβήσε:

—Τι απόλαυση, Θεέ μου!

Επειδή δεν είναι πια υποχρεωμένη να τσακώνεται με τα υπόλοιπα μέλη της οικογένειας για τον μοναδικό φορητό υπολογιστή, ούτε να μοιράζεται την κρεβατοκάμαρα, ούτε να περιμένει τη σειρά της για να κάνει ντους μετά το μπάνιο στη θάλασσα, ούτε να πηγαίνει στην παραλία, ούτε να μπαίνει στη θάλασσα με τις δυο γιαγιάδες της να την κρατάνε από το χέρι σαν να 'ναι ακόμα πεντάχρονο κοριτσάκι.

—Τι απόλαυση! Ξαναλέει χαμηλόφωνα, σαν να μην πιστεύει ακόμη στην τύχη της, και κουνάει το ποντίκι, χαϊδεύει το πληκτρολόγιο, κοιτάζει την οθόνη με ερωτική λατρεία, ώσπου μπαίνει στο Facebook και βλέπει μπροστά της ένα όνομα που την αποσυντονίζει. Ανδρομάχη! Πάλι η Ανδρομάχη; Μα τι βλαμμένη! Τα 'λεγα εγώ ότι είναι ενοχλητική...

Προσπαθεί να την αποκλείσει από όλες της τις επαφές, αλλά, ως συνήθως, ξαναεμφανίζεται με την επιμονή πετρελαιοκηλίδας στις ακτές της Μεσογείου.

—Ποια να 'ναι, άραγε, αυτή η τύπισσα;

* * *

Στο μεταξύ ο Πέπε έχει προλάβει να κανονίσει με δυο φίλους του να πάνε στο γήπεδο την επόμενη μέρα, ο πρώτος αγώνας στο σπίτι, και μάλιστα έχοντας ανέβει κατηγορία, ένα δώρο για το καλωσόρισμα, μπιρίτσες πριν, ποτά μετά, και τη Δευτέρα στη δουλειά, τόσο υπέροχα, εκείνος μόνος του, στο γραφείο του με το κλιματιστικό, να σχεδιάζει συστήματα και κινητήρες για αεροπλάνα, που είναι ακριβώς αυτό που ξέρει να κάνει, και όχι να στήνει ομπρέλες που τις παίρνει ο αέρας, ούτε να ψήνει μπιριζόλες που του καίγονται, ούτε να πηγαίνει βόλτα γέρους που κουράζονται, ούτε να περιμένει μισή ώρα στην ουρά των σουπερμάρκετ για να τον κατσαδιάζει ύστερα η κόρη του επειδή τα γιαούρτια κοντεύουν να λήξουν – με ίνες σου ζήτησα, όχι με σόγια, η μαμά θέλει τη σόγια, να δούμε πότε θα το πάρεις χαμπάρι...

—Τι απόλαυση, Θεέ μου! αναφωνεί τελικά ενώ πηγαίνει στο ψυγείο να πάρει μια μπίρα καθώς ετοιμάζεται για το ματς.

Και από το παράθυρο της κουζίνας βλέπει να περνά το αυτοκίνητο της γυναίκας του, η οποία θα πρέπει να παρκάρει στον δρόμο, επειδή εκείνος έχει βάλει το δικό του στο γκαράζ.

Ο Πάμπλο, φυσικά, δεν περιμένει να βρει η μητέρα του ελεύθερη θέση.

Βγαίνει σαν σίφουνας, γιατί οι φίλοι του τον περίμεναν πώς και πώς, και φτάνουν τρέχοντας σχεδόν ταυτόχρονα μ' εκείνον, ο Φελίπε με μια μπάλα του μπάσκετ, η Άλμπα μ' ανοιχτή αγχαλιά. Οι τρεις τους αγχαλιάζονται λες και έχουν περάσει κάμποσα χρόνια και όχι μόλις είκοσι δύο μέρες από

την τελευταία φορά που βρεθήκανε. Ύστερα ο Πάμπλο πηγαίνει στο δωμάτιό του, ανοίγει την πόρτα, πετάει την τσάντα του στο πάτωμα, τη σπρώχνει προς τα μέσα με μια κλοτσιά, ξανακλείνει και χωρίς πολλά λόγια την κοπανάει ως συνήθως:

—Μπαμπάααα, φεύγω!

Είναι το μοναδικό μέλος της οικογένειας Μαρτίνεθ Σαλγάδο που δεν αναφωνεί αυτό το απόγευμα «Τι απόλαυση, Θεέ μου!», όμως στο πλατύσκαλο το αντικαθιστά με μια ισοδύναμη έκφραση:

—Τι καλά που βρίσκομαι πάλι εδώ! Ήθελα τόσο πολύ να γυρίσω... Δεν άντεχα άλλο την παρέα, μα τον Θεό!

Η παρέα ήταν η γιαγιά του η Αουρόρα, που του έπιανε το πιγούνι, «Αχ, τι όμορφο που είναι το εγγόνι μου!», ενώ η γιαγιά του η Αντέλα του ανακάτευε τα μαλλιά λέγοντας: «Είδες, Αουρόρα, τι όμορφο εγγόνι που έχουμε;». Και ο παππούς του ο Πέπε να επιμένει να του δείξει πώς λύνουν τον κύβο του Ρούμπικ, και ο πατέρας του να λέει: «Πάμπλο, παίξε με τον παππού», και η μητέρα του να λέει: «Μα, Πάμπλο, τι σου κοστίζει να παίξεις με τον παππού;», και η αδελφή του: «Έλα, Πάμπλο, μη γίνεσαι σπαστικός, φτιάξε αμέσως τον κύβο του παππού!».

Η Ντιάνα είναι η τελευταία, επειδή σ' εκείνην έλαχε ν' ανοίξει τις βαλίτσες, αλλά δεν τις αδειάζει εντελώς, αφού αύριο θα έχω τη γυναίκα, σκέφτεται με χαμόγελο.

Ύστερα γεμίζει τον κάδο με τα βρόμικα ρούχα, αλλά δε βάζει πλυντήριο, αφού αύριο θα έχω τη γυναίκα, και το χαμόγελό της γίνεται πιο πλατύ.

Στη συνέχεια ρίχνει μια ματιά στο ψυγείο και γράφει μια λίστα για ψώνια, αλλά δεν κατεβαίνει στο σουπερμάρκετ, αφού αύριο θα έχω τη γυναίκα και μου μένει ακόμα μια βδομάδα διακοπών, και το χαμόγελό της φτάνει πια μέχρι τ' αυτιά.

—Είναι κανείς που τον πειράζει να παραγγείλουμε πίτσα για βραδινό; φωνάζει απ' τον διάδρομο.

Κανείς δεν απαντά, ούτε της υπενθυμίζει πως είναι ενδοκρινολόγος, οπότε κλείνεται στην κρεβατοκάμαρά της, ανάβει τον ανεμιστήρα της οροφής, γδύνεται, πέφτει στο κρεβάτι, ανοίγει χέρια και πόδια και ξαναχαμογελά:

—Τι απόλαυση, Θεέ μου!

